

Tematická zpráva

Etická výchova v předškolním, základním a středním vzdělávání

Obsah

1	Úvod	3
2	Zaměření inspekční činnosti	3
3	Etická výchova v předškolním vzdělávání	3
4	Etická výchova v základním vzdělávání	5
4.1	Zařazení etické výchovy do vzdělávání	6
4.2	Personální podmínky	12
4.3	Průběh vzdělávání v etické výchově	13
5	Etická výchova ve středním vzdělávání	18
5.1	Zařazení etické výchovy do vzdělávání	18
5.2	Personální podmínky	22
5.3	Průběh vzdělávání v etické výchově	22
6	Závěry	25
7	Doporučení	27

1 Úvod

Česká školní inspekce předkládá tematickou zprávu s výsledky inspekční činnosti zaměřené na vzdělávání v oblasti etické výchovy v předškolním, základním a středním vzdělávání. Inspekční činnost byla realizována podle § 174 odst. 2 písm. a) a d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Tematická inspekční činnost byla rozdělena na dvě části. První část představovalo inspekční elektronické zjišťování, v němž byla oslovena přibližně čtvrtina ředitelů mateřských, základních a středních škol prostřednictvím on-line dotazníku. Elektronické zjišťování bylo provedeno v termínu od 26. ledna do 12. února 2016. Celkově se elektronického zjišťování zúčastnilo 1 192 mateřských škol, 940 základních škol a 308 středních škol včetně víceletých gymnázií.

Druhou část tematické inspekční činnosti představovala prezenční inspekční činnost, která byla realizována od 2. listopadu 2015 do 29. února 2016 v 92 základních školách a ve 22 středních školách. Pracovníci České školní inspekce zjišťovali kromě jiného zejména stav výuky v tématech etické výchovy formou řízeného rozhovoru s pedagogem vybraným ředitelem školy.

Příprava a realizace tematické inspekční činnosti byla provedena ve spolupráci s obecně prospěšnou společností Etická výchova a s Etickým fórem ČR, z.s.

2 Zaměření inspekční činnosti

V rámci inspekční činnosti v mateřských školách Česká školní inspekce především zjišťovala, jaká témata etické výchovy jsou v nich zařazována a zda učitelé absolvovali nějaké další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále „DVPP“) v oblasti etické výchovy. V základních a středních školách pak Česká školní inspekce sledovala, zda školy mají zavedenu etickou výchovu (případně do kterých předmětů nebo vzdělávacích oblastí), jaká témata etické výchovy do vzdělávání zařazují, jaké výukové metody a formy jsou při etické výchově využívány, jaké učební pomůcky a materiály učitelé využívají, kolik žáků se výuky účastní, jaké jsou aprobační pedagogů, kteří se podílejí na vzdělávání v oblasti etické výchovy, a zda ve školním roce 2014/2015 absolvovali učitelé nějaké DVPP zaměřené na oblast etické výchovy. Rovněž bylo zjišťováno, v jaké míře využívají školy programy a projekty nabízené externími organizacemi.

Inspekční činnost na místě kromě hospitací spočívala v rozhovorech s vybranými učiteli, kteří hodnotili zavedení etické výchovy v jejich škole a vyjadřovali svůj názor na případné rozšíření její výuky (např. jako povinného/volitelného předmětu v každém ročníku).

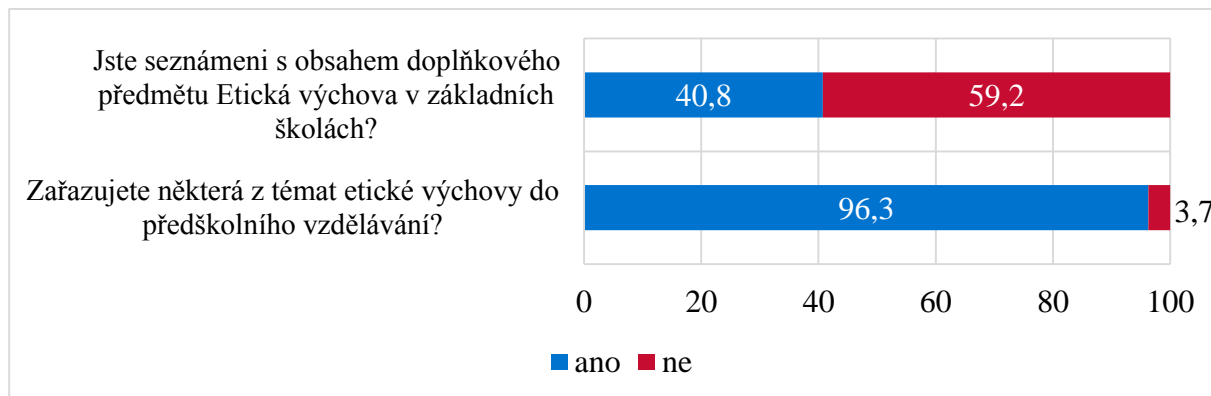
Cílem tematické inspekční činnosti bylo zmapovat stav výuky témat etické výchovy a získat podněty pro její další rozvoj. V následujících kapitolách představuje Česká školní inspekce svá zjištění o kvalitě vzdělávání v tématech etické výchovy v jednotlivých stupních.

3 Etická výchova v předškolním vzdělávání

Přestože etická výchova není v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále „RVP PV“) přímo vymezena, nepřímo prolíná většinou vzdělávacích oblastí, zejména oblastmi *Dítě a ten druhý* a *Dítě a společnost*. Důraz je kladen na to, aby děti dodržovaly pravidla soužití s ostatními dětmi a dospělými lidmi, aby byly ohleduplné a respektovaly ostatní. Tyto oblasti dále rozvíjejí prosociální citění (např. pomoc druhým), učí je správné

komunikaci a předcházení konfliktům a poskytují základy rozvíjené v základní škole například prostřednictvím doplňkového předmětu Etická výchova.

Graf č. 1 Seznámení s obsahem doplňkového předmětu Etická výchova v základních školách a zařazení témat etické výchovy do předškolního vzdělávání – podíl škol (v %)

Ačkoliv pouze dvě pětiny ředitelů mateřských škol jsou dle jejich vyjádření seznámeni s obsahem doplňkového předmětu Etická výchova v základních školách, téměř všechny mateřské školy zařazují do činností s dětmi některá z deseti témat, která jsou pro předmět Etická výchova v základních školách stěžejní (dále se výsledky vztahují pouze k těmto školám).

Následující tabulka ukazuje, která z deseti stěžejních témat předmětu Etická výchova vymezených v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV“) jsou v předškolním vzdělávání začleňována.

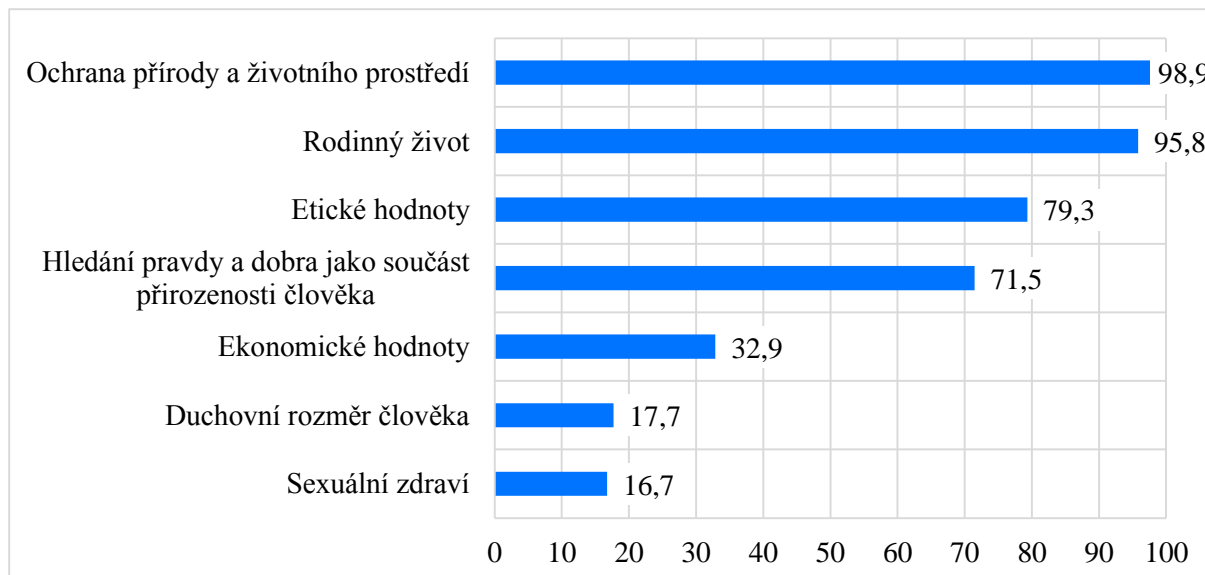
Tabulka č. 1 Která z následujících témat etické výchovy zařazujete s ohledem na věk dětí do předškolního vzdělávání? – podíl škol (v %)

Téma	Podíl
Mezilidské vztahy a komunikace.	98,6
Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.	94,1
Pozitivní hodnocení druhých.	85,2
Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.	81,3
Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.	79,2
Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.	78,6
Komunikace citů.	63,9
Interpersonální a sociální empatie.	61,9
Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.	57,2
Reálné a zobrazené vzory.	46,3

Nejméně často jsou zařazována témata *Prosociální chování ve veřejném životě*, *Solidarita a sociální problémy* (57,2 % škol) a *Reálné a zobrazené vzory* (46,3 % škol). Uvedená témata mohou pedagogové mateřských škol považovat za odtažitější věkové skupině dětí. Za tímto faktem stojí pravděpodobně skutečnost, že veřejný život, sociální problémy i abstraktní osobnostní vzory jsou uvažováni dětí předškolního věku zjevně mnohem vzdálenější. S ohledem na skutečnost, že jde o témata vymezená RVP ZV, jsou tato témata přesto využívána v nad očekávání vysoké míře.

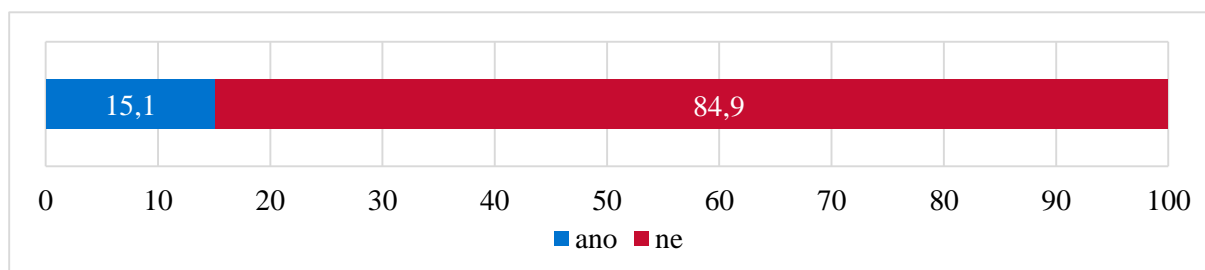
Na deset základních témat předmětu Etická výchova v základních školách navazuje v RVP ZV sedm aplikačních témat – jejich zařazení do předškolního vzdělávání v oslovených mateřských školách ukazuje graf č. 2.

Graf č. 2 Která z dalších témat etické výchovy zařazujete s ohledem na věk dětí do předškolního vzdělávání? – podíl škol (v %)

S ohledem na věk dětí mateřské školy nejméně často začleňují do jejich vzdělávání témata *Sexuální zdraví* a *Duchovní rozměr člověka*.

Graf č. 3 Vzdělávali se ve školním roce 2014/2015 učitelé v DVPP zaměřeném na oblast etické výchovy? – podíl škol (v %)

Ve více než čtyřech pětinach škol se učitelé ve školním roce 2014/2015 nevzdělávali v žádném DVPP zaměřeném na oblast etické výchovy.

4 Etická výchova v základním vzdělávání

Od 1. září 2010 byl zařazen do RVP ZV doplňující vzdělávací obor (dále „DVO“) Etická výchova, který rozvíjí sociální dovednosti zaměřené nejen na vlastní prospěch, ale také na prospěch jiných lidí a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání vhodných způsobů řešení problémů, správné způsoby komunikace, respekt k hodnotám, názorům a přesvědčení jiných lidí, schopnost vcítit se do situací ostatních lidí, pozitivní představu o sobě samém a schopnost účinné spolupráce.¹

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>

Etickou výchovu lze začlenit také do různých dalších, samostatných vzdělávacích oblastí – *Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a kultura, Člověk a zdraví* a dalších doplňujících vzdělávacích oborů. Etická výchova má za cíl především naučit žáky navazovat a rozvíjet uspokojivé vztahy, vést žáky k ovládnutí vlastního chování, rozvinout u žáků schopnost vcítit se do situací ostatních lidí a respektovat vzájemné odlišnosti.

4.1 Zařazení etické výchovy do vzdělávání

Téměř dvě třetiny oslovených základních škol (64,9 % škol) mají ve svém školním vzdělávacím programu (dále „ŠVP“) etickou výchovu (nebo její prvky/témata) zařazenu.

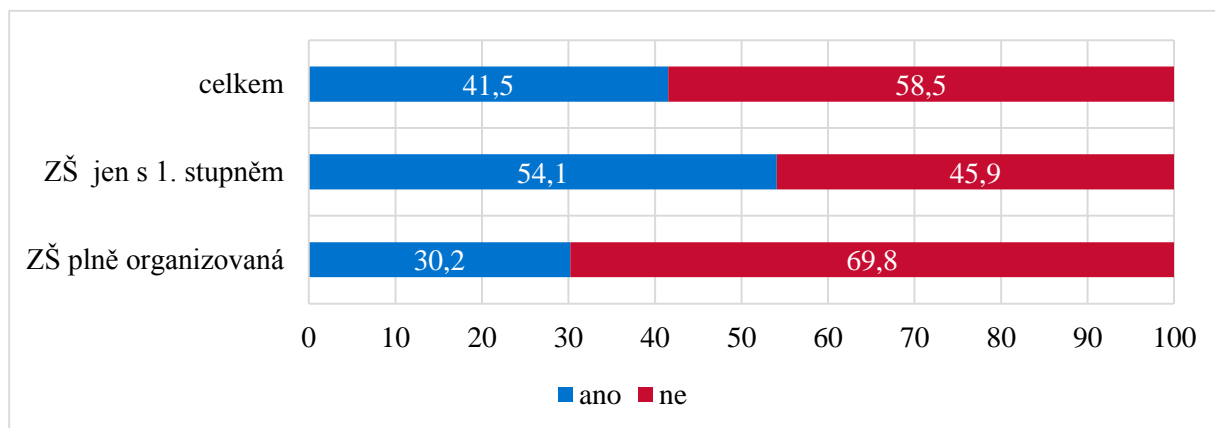
Další informace se vztahují pouze ke školám, které nemají etickou výchovu zařazenu ve svém školním vzdělávacím programu. Tabulka č. 2 ukazuje uváděné důvody, proč školy nemají etickou výchovu zavedenu.

Tabulka č. 2 Z jakých důvodů nebyla etická výchova ve škole zavedena? – podíl škol (v %)

Důvod	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
nezájem vedení školy	1,5	2,0	1,8
nezájem pedagogů	3,7	4,1	3,9
nedostatek časové dotace	48,9	55,4	52,3
absence proškoleného pedagoga	30,4	33,1	31,8
neproškolený pedagogický sbor	40,0	26,4	32,9
nedostatek učebnic a pomůcek pro výuku	21,5	15,5	18,4
nevyhovující obsah etické výchovy	1,5	4,7	3,2
nedostatek finančních prostředků	16,3	7,4	11,7
nutnost změny ŠVP	34,1	27,0	30,4
jiný důvod	23,7	38,5	31,4

Více než polovina ze škol, které nezavedly etickou výchovu do ŠVP, ji nezavedla z důvodu nedostatku časové dotace, přičemž tento důvod uváděly plně organizované základní školy častěji než školy jen s 1. stupněm. Pro přibližně třetinu základních škol představuje zavádění dalších vzdělávacích témat organizační, časový, personální nebo jiný problém. Jako jiný důvod nezavedení etické výchovy do školního vzdělávacího programu lze v nejvyšší míře uvést fakt, že na řadě škol prolínají témata etické výchovy celou výukou. Učitelé sice pocítují organizační problémy se začleněním etické výchovy do výuky, je však třeba si uvědomit, že etiku by měl předávat učitel svými postoji, názorem a chováním, k čemuž není nutně potřeba navyšovat počet hodin výuky.

Graf č. 4 Zvažujete v budoucnu etickou výchovu ve škole zavést? – podíl škol (v %)

Více než polovina ze základních škol jen s 1. stupněm, které etickou výchovu nemají zavedenu, zvažuje zavést ji v budoucnu. V případě plně organizovaných základních škol je to však méně než třetina. Ukazuje se, že pro řadu škol je zavádění nových témat s ohledem na předimenzovanost RVP ZV skutečně problematické.

Tabulka č. 3 Od kterého školního roku zvažujete zavést etickou výchovu? – podíl škol (v %)

Školní rok	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
2016/2017	23,1	19,0	21,5
2017/2018	41,5	42,9	42,1
2018/2019	27,7	28,6	28,0
jiného	7,7	9,5	8,4

Pokud ředitelé plánují zavedení etické výchovy do výuky, nejčastěji tak chtějí učinit ve školním roce 2017/2018, pravděpodobně z důvodu potřeby času na přípravu tohoto kroku (úprava ŠVP, učebních plánů, výškolení učitelů apod.). Již ve školním roce 2016/17 chtějí etickou výchovu zavést o něco častěji základní školy jen s 1. stupněm, nejspíše proto, že v rámci výuky na prvním stupni převažuje uchopování témat etické výchovy formou integrace do jednotlivých předmětů, což je organizačně jednodušší než rozšíření učebního plánu o samostatný předmět (vyšší podíl v plně organizovaných školách, tabulka č. 4).

Tabulka č. 4 V jaké podobě plánujete etickou výchovu zavést? – podíl škol (v %)

Forma	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
samostatný předmět (povinný, volitelný, nepovinný)	7,7	16,7	11,2
integrace do jednoho jiného předmětu	6,2	4,8	5,6
integrace do několika jiných předmětů	47,7	45,2	46,7
projektový den	36,9	28,6	33,6
adaptační kurzy, semináře	1,5	–	0,9
jiná	–	4,8	1,9

Více než polovina škol plánuje integrovat etickou výchovu do jednoho nebo několika jiných předmětů (nejčastěji do prvouky, českého jazyka, přírodovědy, vlastivědy a do oblasti Výchova k občanství). Tento způsob začlenění nejvíce odpovídá dokumentu Vzdělávací obsah DVO Etická výchova, který explicitně uvádí etickou výchovu jako průřezové téma

prolínající několik vzdělávacích oblastí. Naopak ředitelé plně organizovaných základních škol ve větší míře chtějí zavést samostatný předmět Etická výchova.

Následující výsledky se týkají těch základních škol, které již mají etickou výchovu zavedenu ve svém školním vzdělávacím programu. Nejvíce základních škol jen s 1. stupněm má etickou výchovu začleněnu 3 roky, naproti tomu plně organizované ZŠ ji mají nejčastěji zavedenu 9 let. Pravděpodobně ředitelé v odpovědích zohlednili skutečnost, že etická témata jsou nedílnou součástí průřezového tématu *Osobnostní a sociální výchova* v RVP ZV, podle kterého školy začaly před 9 lety vyučovat, a školy je proto musí povinně do výuky zařadit.

Tabulka č. 5 Jakou formou má škola etickou výchovu zařazenu do ŠVP na 1. stupni? – podíl škol (v %)

Forma	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
samostatný předmět (povinný, volitelný, nepovinný)	1,7	2,9	2,4
integrace do jednoho jiného předmětu	6,7	12,6	10,2
integrace do několika jiných předmětů	72,3	69,1	70,4
projektový den	13,9	6,8	9,7
adaptační kurzy, semináře	0,8	2,1	1,6
jiná	3,8	0,6	1,9
na 1. stupni není zařazena	0,8	4,7	3,1
škola nemá 1. stupeň	–	1,2	0,7

Většina základních škol má etickou výchovu integrovánu na 1. stupni do jednoho či více předmětů, přičemž integrace do několika předmětů je významně častější a více odpovídá dokumentu Vzdělávací obsah DVO Etická výchova. Okolo třetiny škol má etickou výchovu integrovánu do prvouky a českého jazyka, čtvrtina ji pak začleňuje do vlastivědy, pětina do přírodovědy a přibližně desetina škol etickou výchovu zařazuje do tělesné výchovy.

Preference integrování obsahu etické výchovy do jednoho nebo více již zavedených předmětů před vytvořením samostatného předmětu, zejména na prvním stupni základních škol, odráží rizika, která si školy uvědomují v souvislosti se situací, že by musely snížit časové dotace ostatních předmětů. Obdobná situace je i na 2. stupni.

Tabulka č. 6 Jakou formou má škola etickou výchovu zařazenu do ŠVP na 2. stupni? – podíl škol (v %)

Forma	ZŠ plně organizovaná
samostatný předmět (povinný, volitelný, nepovinný)	9,7
integrace do jednoho jiného předmětu	10,0
integrace do několika jiných předmětů	72,4
projektový den	4,1
adaptační kurzy, semináře	2,4
jiné zařazení – jaké	0,6
na 2. stupni není zařazena	0,9

Etická výchova je i na 2. stupni nejčastěji integrována do jednoho, resp. několika jiných předmětů. V necelých dvou pětinach škol jde o oblast Výchova k občanství, přibližně čtvrtina škol uvedla oblast Výchova ke zdraví a pětina škol má etickou výchovu zařazenu také v českém jazyce. Tento způsob začlenění koresponduje s dokumentem Vzdělávací obsah

DVO Etická výchova. Jako samostatný předmět má na 2. stupni etickou výchovu zařazeno necelých 10 % plně organizovaných základních škol.

Tabulka č. 7 Kolik žáků absolvuje etickou výchovu ve školním roce 2015/2016? – podíl škol (v %)

Podíl žáků*	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
méně než 25 %	1,3	9,8	6,3
25–50 %	3,5	5,2	4,5
50–75 %	1,8	5,2	3,8
75–100 %	14,9	22,7	19,5
100 %	78,5	57,1	65,9

*25–50 % znamená od 25 % do méně než 50 %, u dalších položek obdobně

Ve školním roce 2015/2016 v 85,4 % všech škol (93,4 % prvostupňových ZŠ, 79,8 % plně organizovaných ZŠ) absolvuje etickou výchovu více než 75 % žáků. Při podrobnějším pohledu na zjištěné údaje se ukazuje jako jednoznačně pozitivní zjištění fakt, že přibližně v devíti desetinách prvostupňových ZŠ a ve třech čtvrtinách plně organizovaných ZŠ se výuky v oblastech etické výchovy účastnilo více než 90 % žáků. Téměř v desetině plně organizovaných škol však výuku v tématech etické výchovy absolvovalo méně než 25 % žáků (stejná situace nastala jen u 1,3 % prvostupňových ZŠ).

Tabulka č. 8 Jaká je týdenní časová dotace etické výchovy v jednotlivých ročnících? – průměr

Ročník	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
1. ročník	1,29	1,30	1,29
2. ročník	1,30	1,31	1,31
3. ročník	1,34	1,37	1,36
4. ročník	1,36	1,35	1,35
5. ročník	1,35	1,37	1,36
6. ročník	–	1,44	1,44
7. ročník	–	1,46	1,46
8. ročník	–	1,49	1,49
9. ročník	–	1,46	1,46

Průměrná týdenní doba věnovaná tématům etické výchovy se v jednotlivých ročnících významně neliší.

Ředitelé byli v rámci inspekční činnosti taktéž dotazováni, jaký mají vztah k ocenění „Etická škola“. Jde o ocenění, které uděluje od roku 2013 obecně prospěšná společnost Etická výchova pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy těm školám, které splní všechna kritéria.² Ocenění „Etická škola“ má tři úrovně – bronzovou, stříbrnou a zlatou.

² Kritéria jsou dostupná zde: <http://etickavychova.cz/eskola/podminky-pro-ziskani-oceneni/>

Tabulka č. 9 Slyšeli jste o ocenění „Etická škola“ a máte zájem o jeho udělení? – podíl škol (v %)

	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
již ocenění máme	0,8	3,2	2,3
ano, slyšeli a máme zájem	15,7	19,7	18,1
ano, slyšeli, ale nemáme zájem	25,0	37,1	32,1
neslyšeli a máme zájem	32,6	25,0	28,1
neslyšeli a nemáme zájem	25,8	15,0	19,4

Významným zjištěním je skutečnost, že větší zájem o ocenění „Etická škola“ mají základní školy, které o něm zatím nemají informace. Přibližně polovina škol však o toto ocenění nemá zájem. Míra ztotožnění informovaných škol s kritérii nebo dalšími aspekty tohoto ocenění není příliš vysoká. Nezájem škol, které jsou seznámeny s podmínkami pro získání ocenění Etická škola, pravděpodobně souvisí s poměrně vysokými organizačními požadavky na zajištění etické výchovy. Mezi oslovenými školami zatím má ocenění „Etická škola“ pouze 2,3 % z nich. Důvodem může být i skutečnost, že Etická výchova o.p.s. nastavila velmi přísná kritéria, která třetina žadatelů nespĺňuje. Doposud bylo uděleno 67 ocenění.

V rámci prezenční inspekční činnosti byli formou řízeného rozhovoru osloveni učitelé, aby zhodnotili zavedení etické výchovy do školy (zda se změnilo chování a jednání žáků). Dále byli dotazováni na vhodnost zavedení předmětu Etická výchova ve větší míře než doposud.

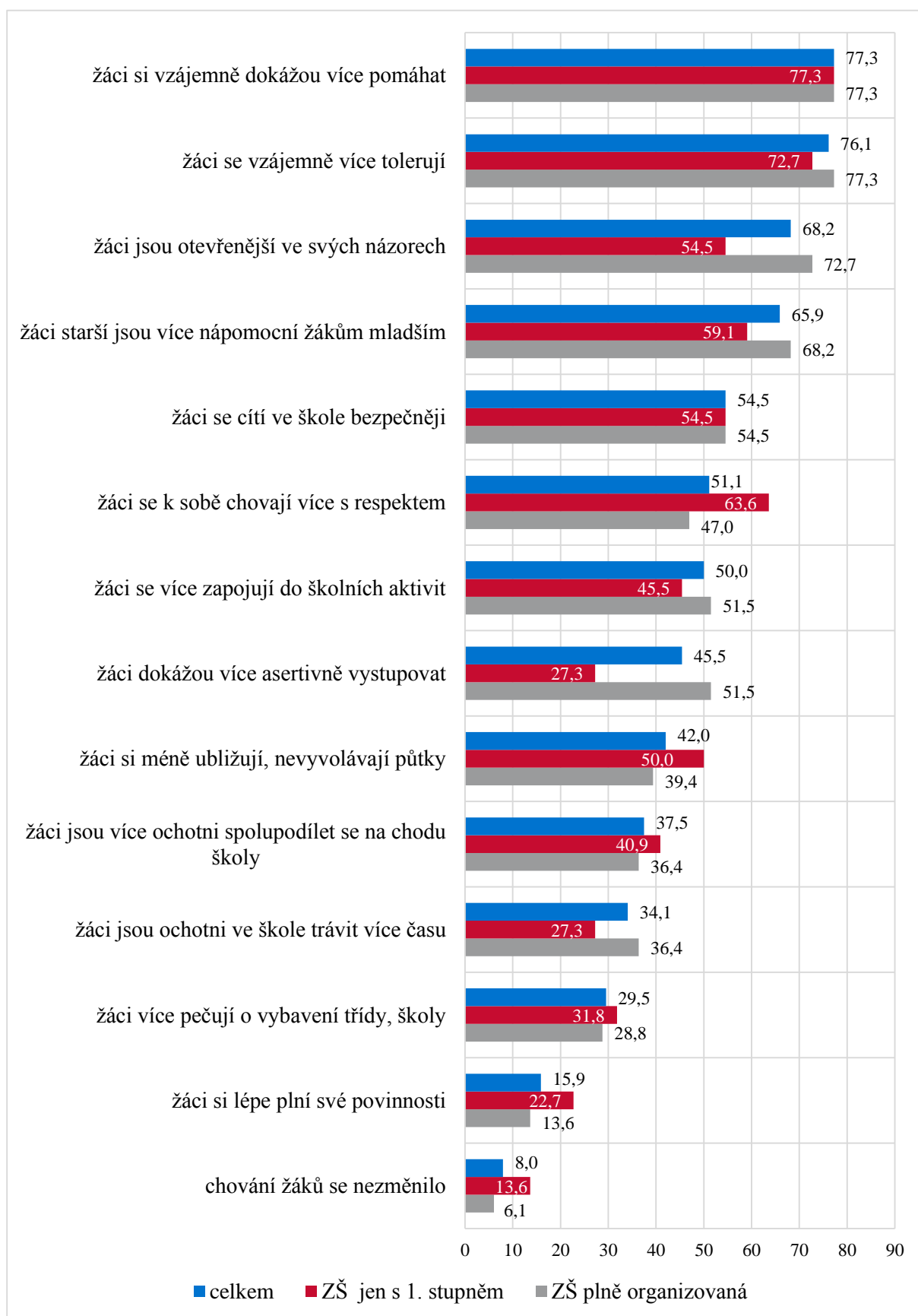
Tabulka č. 10 V kterých oblastech vnímáte zavedení etické výchovy jako pozitivum pro školu? – podíl učitelů (v %)

Oblast	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
celkové zlepšení klimatu školy	82,6	78,3	79,3
zlepšení vztahů mezi žáky	82,6	87,0	85,9
zlepšení vztahů školy s rodiči, potažmo veřejností	30,4	49,3	44,6
zlepšení vztahů mezi zaměstnanci školy	30,4	44,9	41,3
zlepšení komunikace mezi školou a rodiči	43,5	46,4	45,7
zlepšení komunikace mezi zaměstnanci školy	26,1	31,9	30,4
zlepšení komunikace mezi pedagogy a žáky	78,3	78,3	78,3
jiné	–	4,3	3,3
zavedení etické výchovy pozitivum nepřineslo	4,3	5,8	5,4

Významným zjištěním jsou názory učitelů na pozitivní přínos zavedení etické výchovy pro zlepšení klimatu škol. Většina oslovených učitelů uvádí, že po zavedení etické výchovy ve škole se zlepšily vztahy mezi žáky a také celkové školní klima. Pouze minimum učitelů si myslí, že zavedení etické výchovy do výuky nepřineslo žádné pozitivum.

Dále se učitelé vyjadřovali k tomu, jaké změny v chování žáků dávají do souvislosti s výukou v oblasti etické výchovy.

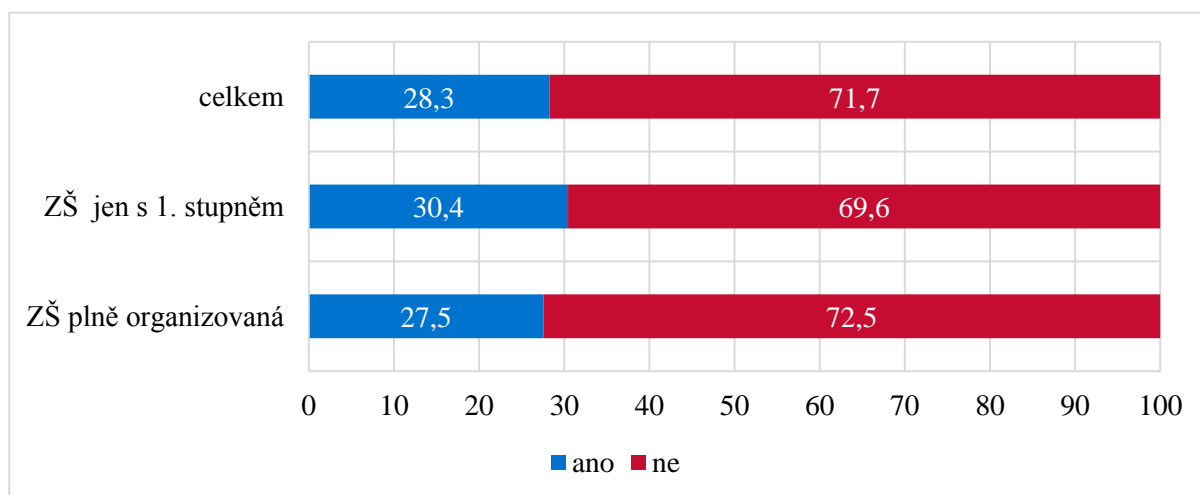
Graf č. 5 Změnilo se chování a jednání žáků v důsledku zavedení etické výchovy? – podíl učitelů (v %)

Více než tři čtvrtiny učitelů se domnívají, že se v důsledku zavedení etické výchovy žáci vzájemně více tolerují a dokážou si více pomáhat. Pouze 8 % učitelů žádnou změnu v chování žáků nepocítuje.

Učitelé na školách jen s 1. stupněm častěji zastávají názor, že se zavedením etické výchovy chování žáků nezměnilo, což může být důsledkem odlišného, více „domácího“ klimatu těchto škol.

Graf č. 6 Domníváte se, že by etická výchova měla být ve škole zařazena ve větší míře, např. jako povinný/volitelný předmět v každém ročníku? – podíl učitelů (v %)

Zavedení etické výchovy do výuky ve větší míře by uvítalo pouze 28,3 % učitelů. Zbytek učitelů se domnívá, že rozsah výuky v oblasti etické výchovy je dostatečný a zvětšovat by se již neměl.

4.2 Personální podmínky

Česká školní inspekce také zjišťovala, kdo v jednotlivých školách koordinuje aktivity v rámci etické výchovy, jaká je kvalifikace či aprobace učitelů zajišťujících etickou výchovu a také to, zda se vyučující etické výchovy ve školním roce 2014/2015 zúčastnili DVPP zaměřeného na témata etické výchovy.

Tabulka č. 11 Kdo ve škole koordinuje aktivity v rámci etické výchovy? – podíl škol (v %)

Koordinátor	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
učitel – koordinátor etické výchovy	6,9	10,2	8,9
školní metodik prevence	21,2	26,3	24,2
výchovný poradce	6,5	15,3	11,7
vedoucí pracovník (ředitel, zástupce ředitele)	49,8	29,7	38,0
jiná osoba	15,5	18,4	17,2

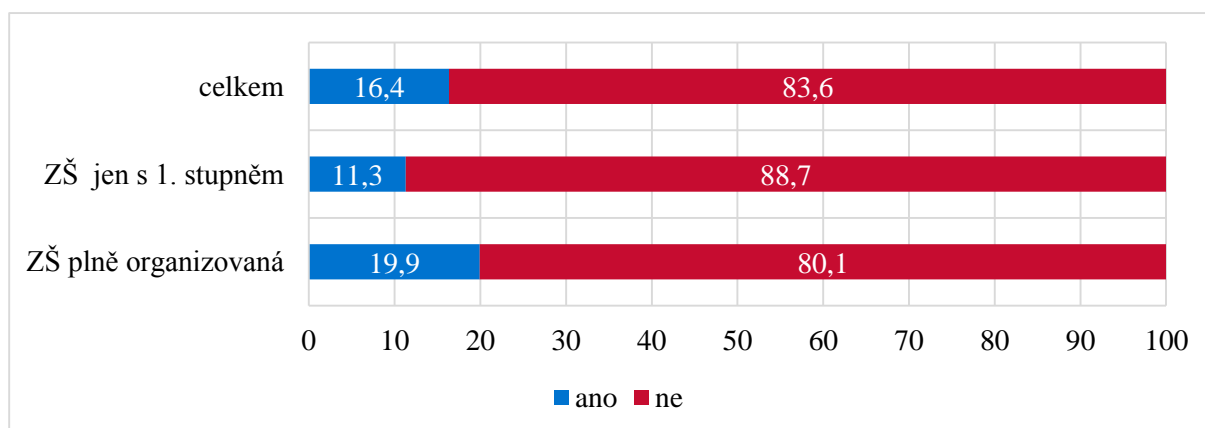
Aktivity v rámci etické výchovy nejčastěji koordinují vedoucí pracovníci a také školní metodici prevence, jako jiné osoby uváděli ředitele například učitele předmětů, do kterých je u nich etická výchova zařazena, koordinátory ŠVP a třídní učitele.

Tabulka č. 12 Kvalifikace/aprobace učitelů, kteří vyučují předmět Etická výchova – podíl škol (v %)

Kvalifikace/aprobace	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
studium na fakultách vzdělávajících učitele v oboru etická výchova	4,1	7,5	6,1
vzdělání v oblasti etické výchovy formou celoživotního vzdělávání – vzdělávání v rozsahu 250 hodin	3,7	8,2	6,3
vzdělání v oblasti etické výchovy formou celoživotního vzdělávání – kurz v rozsahu 40 hodin	3,2	7,8	5,9
jiné vzdělání v oblasti etické výchovy	17,4	42,8	32,3
žádné vzdělání v oblasti etické výchovy	75,7	54,6	63,4

Ve více než třech pětinách škol vyučuje etickou výchovu nejméně jeden učitel bez specifického vzdělání v této oblasti. Bližší pohled na zjištěné údaje ukázal, že v 51,5 % škol je výuka zajištěna pouze učiteli, kteří neabsolvovali žádné specifické vzdělání v oblasti etické výchovy, pouze v 6 % škol témata etické výchovy vyučují učitelé, kteří etickou výchovu vystudovali jako svoji specializaci v rámci učitelského studia. Tento stav odráží obecnější problém v personálním zajišťování nově zaváděných vzdělávacích témat do výuky.

Graf č. 7 Vzdělávali se ve školním roce 2014/2015 učitelé v DVPP zaměřeném na oblast etické výchovy? – podíl škol (v %)

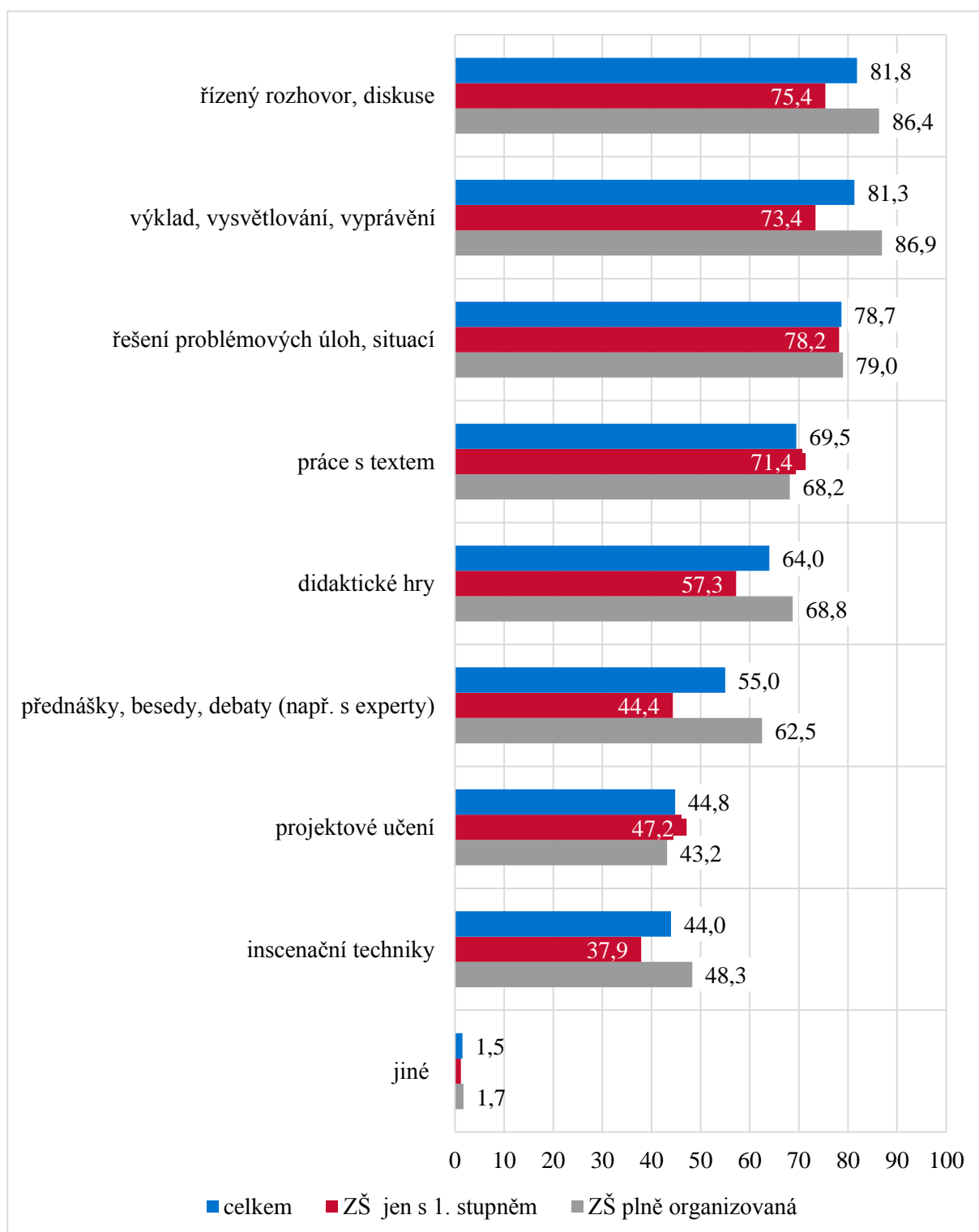

Přibližně v šestině základních škol ve školním roce 2014/2015 učitelé absolvovali další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na témata etické výchovy. Častěji takto zaměřené DVPP absolvovali učitelé plně organizovaných škol, pravděpodobně z důvodu jednoduššího organizačního zajištění (např. snazší zástup chybějících učitelů apod.).

4.3 Průběh vzdělávání v etické výchově

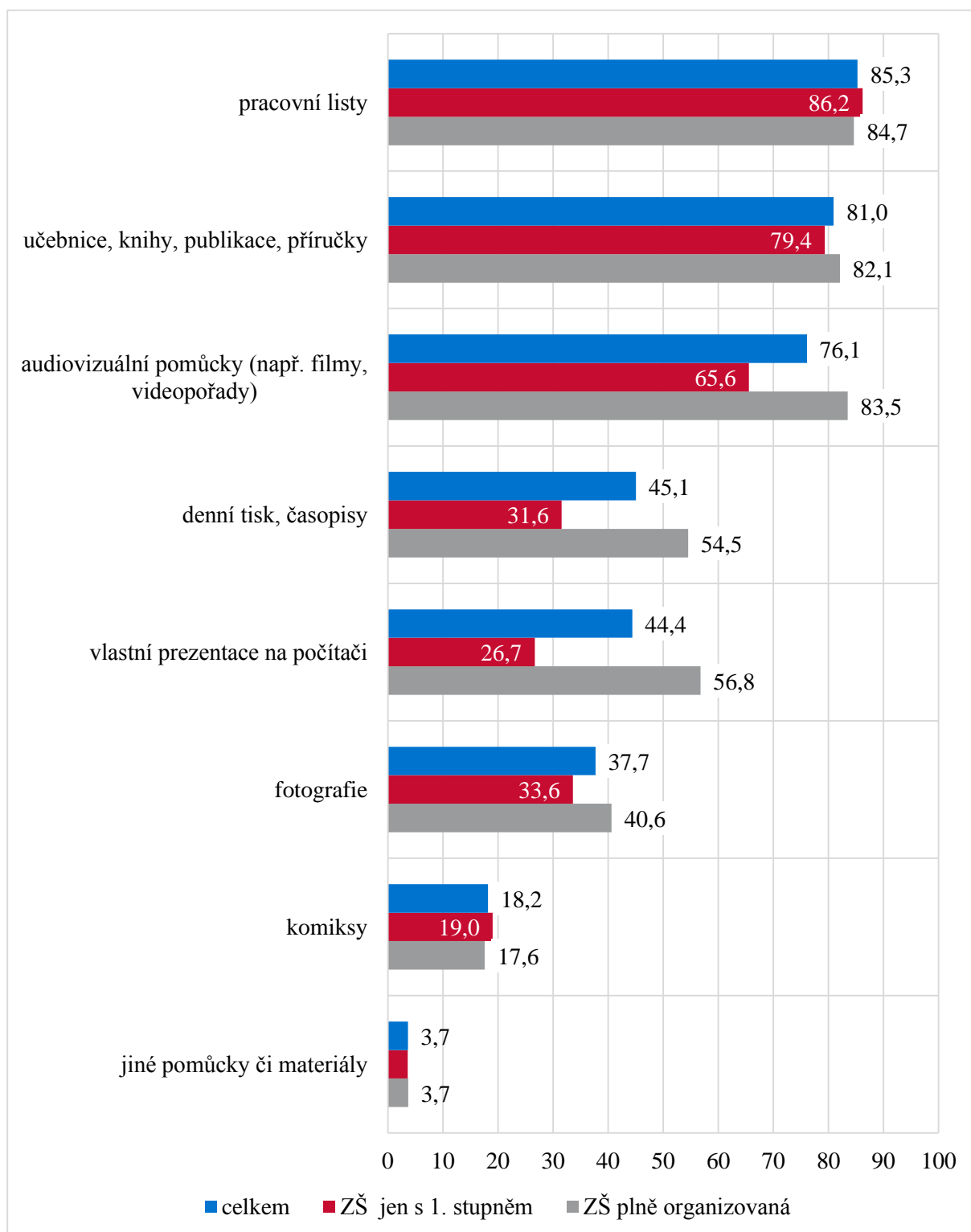
Česká školní inspekce se zabývala také metodami, výukovými materiály a pomůckami používanými při výuce témat etické výchovy, a dále rozsahem využívání programů a projektů nabízených externími organizacemi přímo ve výuce témat etické výchovy. V neposlední řadě Česká školní inspekce zjišťovala názory ředitelů škol na to, co by bylo potřeba pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy udělat.

Graf č. 8 Jaké metody výuky využíváte pro vzdělávání v oblasti etické výchovy? – podíl škol (v %)

Pro etickou výchovu učitelé nejčastěji využívají řízený rozhovor, diskusi, výklad, vysvětlování a vyprávění, v plně organizovaných základních školách jsou oproti školám jen s 1. stupněm významně častěji zastoupeny přednášky, besedy a debaty, didaktické hry či inscenační techniky.

Graf č. 9 Jaké pomůcky a materiály využíváte pro vzdělávání v oblasti etické výchovy?
 – podíl škol (v %)

Používané metody a formy ukazují, že učitelé spatřují základ etické výchovy v získávání vědomostmi podepřených dovedností – nejpoužívanějšími pomůckami a materiály jsou pracovní listy a tištěné publikace. Cílem etické výchovy je však něco jiného, a to vytváření a ovlivňování postojů žáků na základě prožitku a přenos utvořených postojů do reálného života.

Tabulka č. 13 Která ze základních témat etické výchovy využíváte? – podíl škol (v %)

Téma	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
Mezilidské vztahy a komunikace.	98,8	99,4	99,2
Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.	89,1	88,4	88,6
Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.	80,2	79,8	80,0
Komunikace citů.	53,8	58,5	56,6
Interpersonální a sociální empatie.	58,3	70,7	65,6
Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.	78,9	89,5	85,1
Reálné a zobrazené vzory.	44,1	57,7	52,1
Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.	93,5	91,8	92,5
Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.	67,6	83,0	76,6

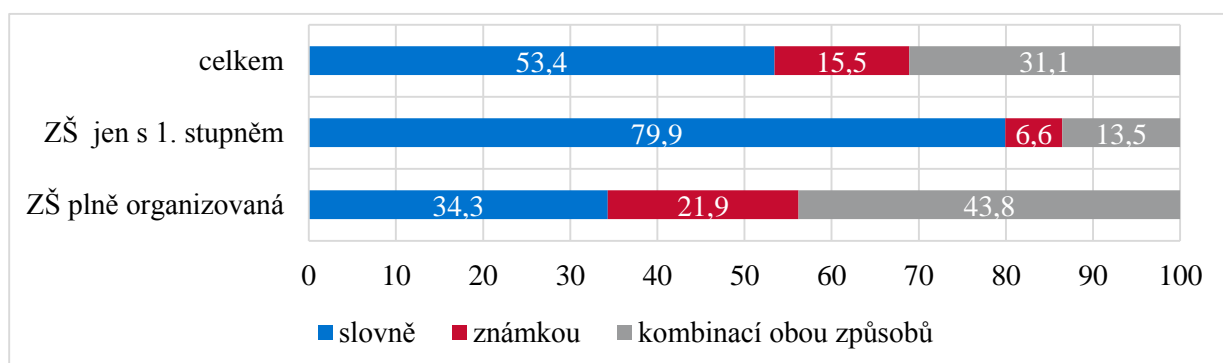
Ačkoliv je doplňující vzdělávací obor etická výchova koncipován jako komplexní, většina škol dosud začlenila pouze některá témata.

Tabulka č. 14 Která ze sedmi aplikačních témat etické výchovy využíváte? – podíl škol (v %)

Téma	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	Celkem
Etické hodnoty	94,0	92,0	92,8
Sexuální zdraví	23,4	83,8	58,8
Rodinný život	94,4	97,7	96,3
Duchovní rozměr člověka	33,9	50,7	43,7
Ekonomické hodnoty	50,0	76,9	65,8
Ochrana přírody a životního prostředí	98,4	95,4	96,7
Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka	67,7	57,3	61,6

Z aplikačních témat etické výchovy téměř všechny základní školy využívají témata *Ochrana přírody a životního prostředí*, *Rodinný život* a *Etické hodnoty*. Naopak v nejnižší míře zařazují témata *Duchovní rozměr člověka* a *Sexuální zdraví*, a to zejména školy pouze s 1. stupněm. Také téma *Ekonomické hodnoty* méně často začleňují školy prvostupňové.

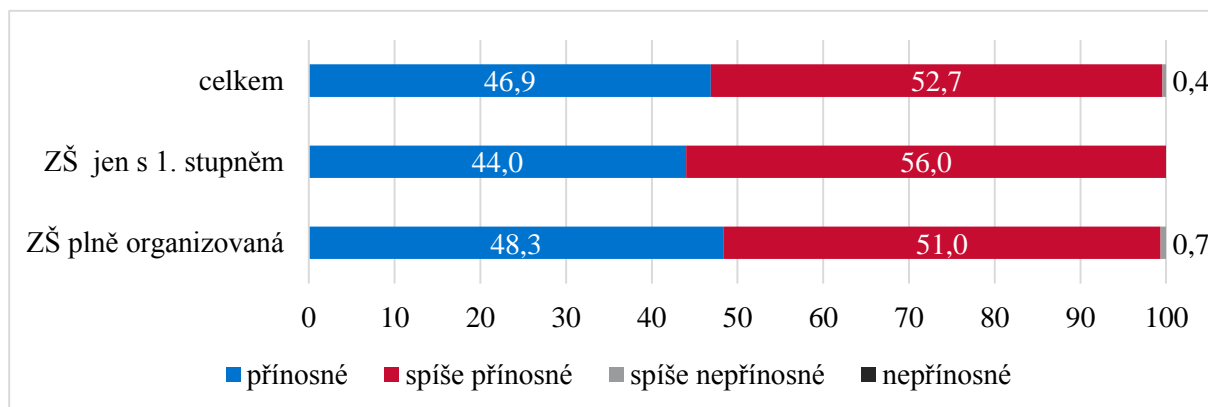
Graf č. 10 Jakým způsobem hodnotíte žáky v etické výchově? – podíl škol (v %)

S ohledem na charakter etické výchovy lze za vhodnější formu hodnocení žáků považovat slovní hodnocení. Tomu odpovídají i získaná zjištění.

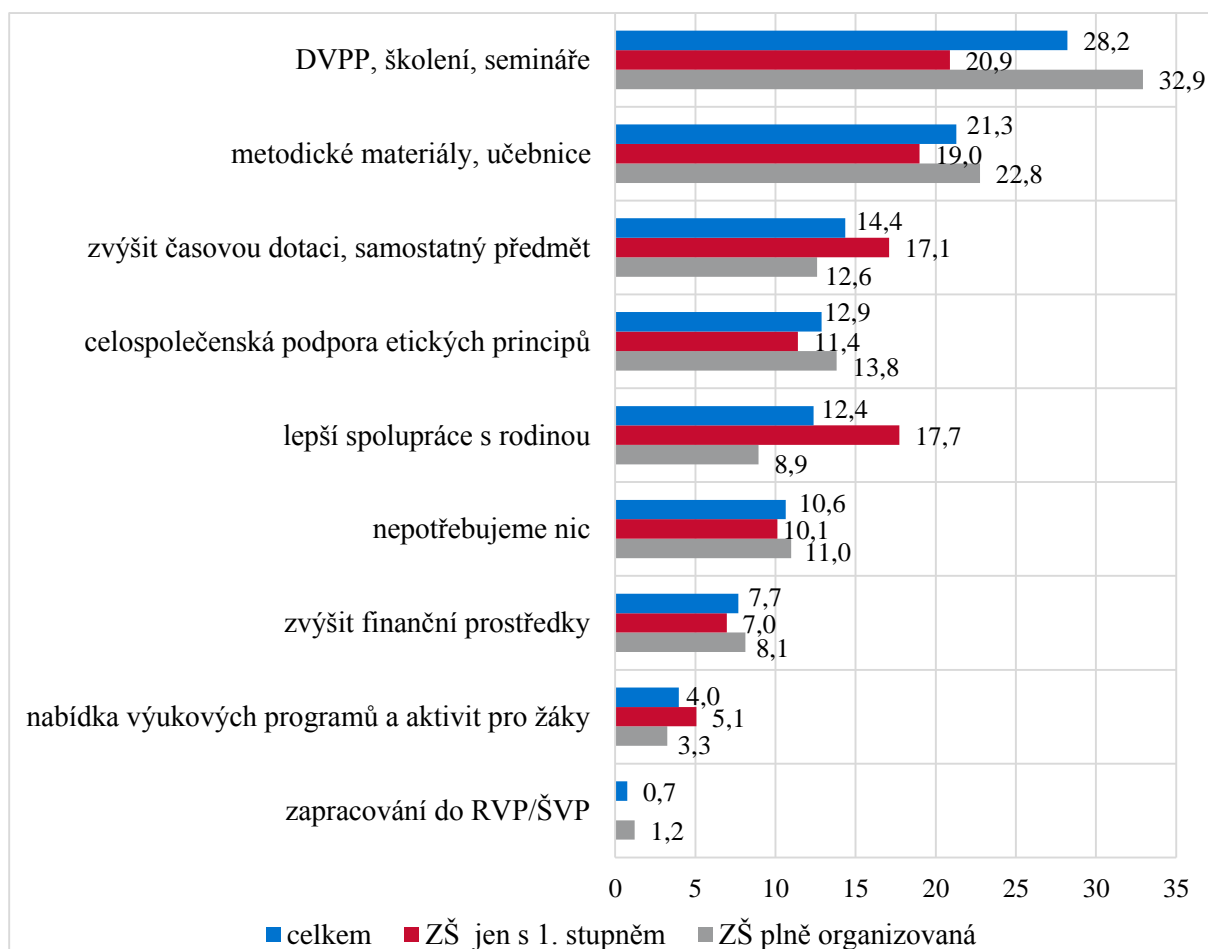
Vzhledem k charakteru témat etické výchovy je možné a v řadě případů vhodné využívat ve výuce těchto témat tematické programy, projekty, přednášky, besedy apod. Řadu takových činností zajišťují školy samy, mohou ale také čerpat z nabídky různých externích organizací. Z oslovených škol takovou externí nabídku využívá celkem 57,5 %, přičemž častěji je začleňují plně organizované školy (65,2 % oproti 46,3 % škol jen s 1. stupněm).

Graf č. 11 Nakolik hodnotíte programy a projekty nabízené externími organizacemi jako přínosné? – podíl škol (v %)

Naprostá většina škol považuje externě poskytované programy a projekty pro etickou výchovu za přínosné.

Graf č. 12 Co by bylo potřeba pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy? – podíl škol (v %)

Nejvíce ředitelů základních škol by pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy uvítalo rozšíření nabídky DVPP, školení a seminářů zaměřených na metodiku výuky témat etické výchovy. Přibližně desetina oslovených ředitelů si není vědoma ničeho, co by bylo potřeba v této oblasti zlepšit.

Ředitelé základních škol jen s 1. stupněm významně silněji než ředitelé plně organizovaných škol vnímají důležitost podpory rodiny ve snaze školy o rozvíjení etických témat. Naopak ředitelé plně organizovaných škol by ve větší míře přivítali rozšíření nabídky DVPP v oblasti etické výchovy.

5 Etická výchova ve středním vzdělávání

Etická výchova se na gymnáziích obdobně jako u základního vzdělávání prolíná více vzdělávacími oblastmi, např. *Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Člověk a zdraví, Člověk a příroda*. Na středních odborných školách je etická výchova začleňována například do vzdělávacích oblastí *Jazyk a jazyková komunikace, Společenskovední vzdělávání, Vzdělávání pro zdraví, Odborné vzdělání*. Etická výchova pomáhá zlepšovat celkovou atmosféru na školách, učí žáky navazovat a rozvíjet vztahy, respektovat vzájemné odlišnosti a pomáhat druhým. Dále etická výchova u žáků rozvíjí schopnosti aktivně a tvořivě ovlivňovat měnící se životní a pracovní podmínky a vede žáky ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního názoru.

5.1 Zařazení etické výchovy do vzdělávání

Ve svém školním vzdělávacím programu má etickou výchovu nebo její prvky/témata zařazeno 82,8 % oslovených středních škol.

Dále se výsledky vztahují pouze ke školám, které uvedly, že etickou výchovu nemají zařazenu ve svém školním vzdělávacím programu. Následující tabulka ukazuje, z jakých důvodů ji nemají zavedenu.

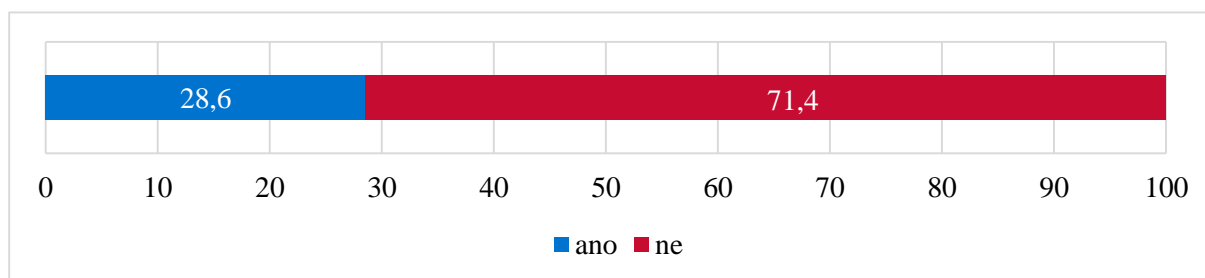
Tabulka č. 15 Z jakých důvodů nebyla etická výchova ve škole zavedena? – podíl škol (v %)

Důvod	Podíl
nezájem vedení školy	–
nezájem pedagogů	–
nedostatek časové dotace	61,9
absence proškoleného pedagoga	14,3
neproškolený pedagogický sbor	9,5
nedostatek učebnic a pomůcek pro výuku	9,5
nevyhovující obsah etické výchovy	2,4
nedostatek finančních prostředků	9,5
nutnost změny ŠVP	31,0
jiný důvod	23,8

Nejčastějším důvodem, proč škola nemá zavedenu etickou výchovu, byl nedostatek časové dotace. Obdobně jako u základních škol, i střední školy mají problémy se začleněním etické výchovy do výuky. Svědčí to ale o tom, že školy nedostatečně akcentují předávání etických hodnot učitelé, vzdělávání orientují spíše na poznatky, což vyvolává potřebu navyšovat počet hodin výuky. Primární cíle etické výchovy jsou ale jiné a nemusí nutně souviset s nezbytnými organizačními úpravami. Jako jiný důvod většina škol uvedla, že sice etickou výchovu nemají

zařazenu v ŠVP, ale její témata jsou probírána v rámci jiných předmětů (např. občanská nauka, základy společenských věd, český jazyk a literatura).

Graf č. 13 Zvažujete v budoucnu etickou výchovu ve škole zavést? – podíl škol (v %)

Důležitým zjištěním je fakt, že necelé tři čtvrtiny středních škol prozatím neuvažují o zařazení témat etické výchovy do jejich školního vzdělávacího programu.

Následující zjištění se naopak týkají těch středních škol, které již mají etickou výchovu ve svém školním vzdělávacím programu zavedenu. Nejvíce škol má etickou výchovu začleněnu 7, resp. 6 let (23,6 %, resp. 20,2 % škol).

Tabulka č. 16 Jakou formou má škola etickou výchovu zařazenu do ŠVP? – podíl škol (v %)

Forma	Podíl
samostatný předmět (povinný, volitelný, nepovinný)	5,0
integrace do jednoho jiného předmětu	25,4
integrace do několika jiných předmětů	63,3
projektový den	1,7
adaptační kurzy, semináře	4,6
jiná	–

Výrazná většina středních škol (88,8 % škol) integruje etickou výchovu do jednoho či více jiných předmětů, přičemž integrace do několika předmětů je významně častější. Nejčastěji školy uváděly integraci do předmětů občanská výchova (tento předmět uvedly více než dvě pětiny škol), základy společenských věd (přibližně třetina škol), odborné předměty (okolo čtvrtiny škol) a český jazyk (více než pětina škol). Pouze 5 % středních škol má etickou výchovu zařazenu jako povinný, volitelný nebo nepovinný samostatný předmět.

Tabulka č. 17 Kolik žáků absolvuje etickou výchovu ve školním roce 2015/2016? – podíl škol (v %)

Podíl žáků*	Podíl
méně než 25 %	18,0
25–50 %	22,2
50–75 %	10,0
75–100 %	23,0
100 %	26,8

*25–50 % znamená od 25 % do méně než 50 %, u dalších položek obdobně

V necelé polovině škol (49,8 %) ve školním roce 2015/2016 absolvuje etickou výchovu více než 75 % žáků. Bližší pohled na zjištěné údaje ukazuje, že v 46,4 % škol se výuky účastnilo více než 90 % žáků. Naopak v necelé pětině středních škol výuku v tématech etické výchovy absolvovalo méně než 25 % jejich žáků.

Tabulka č. 18 Slyšeli jste o ocenění „Etická škola“ a máte zájem o jeho udělení? – podíl škol (v %)

	Podíl
již ocenění máme	–
ano, slyšeli a máme zájem	14,2
ano, slyšeli, ale nemáme zájem	25,4
neslyšeli a máme zájem	35,4
neslyšeli a nemáme zájem	25,0

Přibližně polovina středních škol nemá zájem o ocenění „Etická škola“, přičemž nehraje roli, jestli o něm ředitelé slyšeli nebo ne. Stejně jako u základních škol souvisí nezájem těch škol, které jsou seznámeny s podmínkami pro získání ocenění „Etická škola“, pravděpodobně s poměrně vysokými požadavky na zajištění etické výchovy. Z oslovených středních škol zatím žádná z nich takové ocenění nemá.

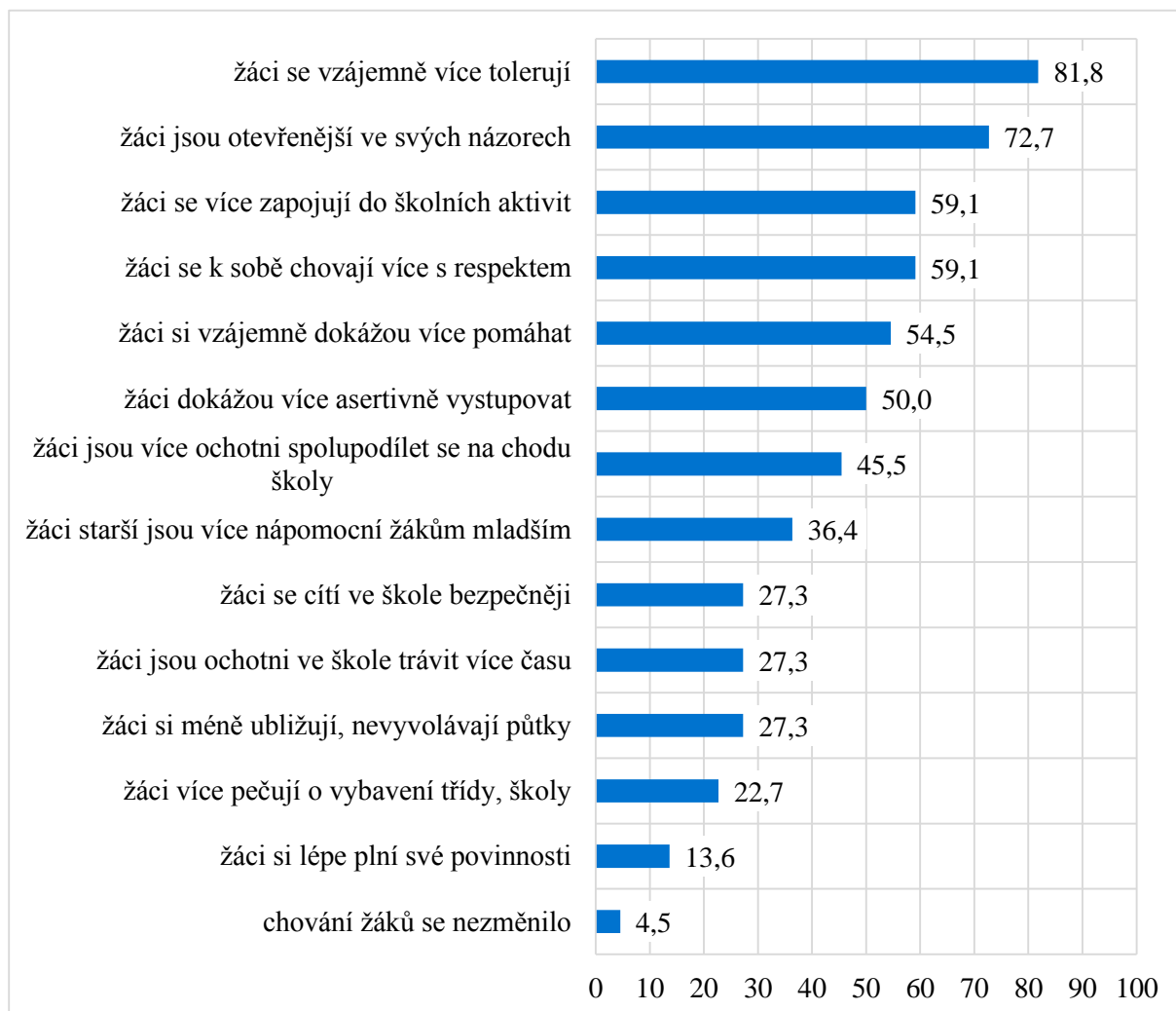
V rámci prezenční inspekční činnosti byli formou řízeného rozhovoru osloveni učitelé, aby zhodnotili zavedení etické výchovy do školy, aby uvedli, zda se změnilo chování a jednání žáků, a aby sdělili svůj názor na vhodnost zavedení témat etické výchovy ve větší míře než doposud.

Tabulka č. 19 V kterých oblastech vnímáte zavedení etické výchovy jako pozitivum pro školu? – podíl učitelů (v %)

Oblast	Podíl
celkového zlepšení klimatu školy	77,3
zlepšení vztahů mezi žáky	95,5
zlepšení vztahů školy s rodiči, potažmo veřejností	27,3
zlepšení vztahů mezi zaměstnanci školy	27,3
zlepšení komunikace mezi školou a rodiči	31,8
zlepšení komunikace mezi zaměstnanci školy	27,3
zlepšení komunikace mezi pedagogy a žáky	95,5
jiné	–
zavedení etické výchovy pozitivně nepřineslo	–

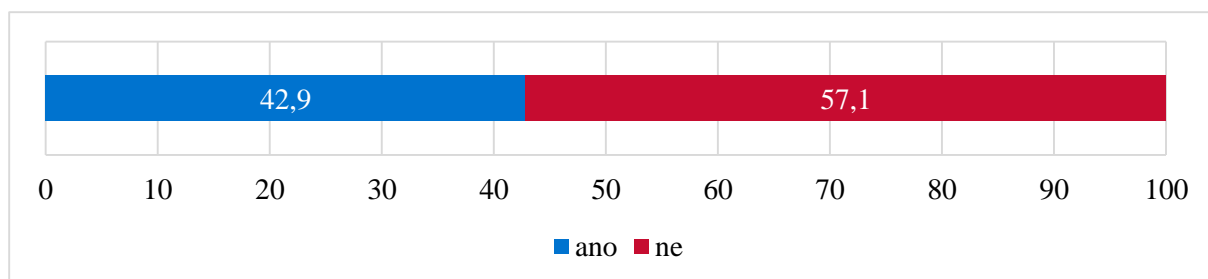
Obdobně jako v základních školách si téměř všichni z oslovených učitelů myslí, že po zavedení etické výchovy se ve škole zlepšily vztahy mezi žáky, komunikace mezi pedagogy a žáky a celkové školní klima. Ani jeden z dotazovaných učitelů si nemyslí, že zavedení etické výchovy do výuky nepřineslo žádné pozitivum.

Graf č. 14 Změnilo se chování a jednání žáků v důsledku zavedení etické výchovy? – podíl učitelů (v %)

Pozitivním zjištěním je skutečnost, že pouze 4,5 % učitelů nepocituje v souvislosti se zavedením etické výchovy žádnou změnu v chování žáků.

Graf č. 15 Domníváte se, že by etická výchova měla být ve škole zařazena ve větší míře, např. jako povinný/volitelný předmět v každém ročníku? – podíl učitelů (v %)

Nadpoloviční většina škol se domnívá, že rozsah výuky v oblasti etické výchovy je dostatečný.

5.2 Personální podmínky

Česká školní inspekce také zjišťovala, kdo v daných školách koordinuje aktivity v rámci etické výchovy, jaká je kvalifikace či aprobace učitelů zajišťujících etickou výchovu a zda se vyučující etické výchovy v minulém roce zúčastnili DVPP zaměřeného na témata etické výchovy.

Tabulka č. 20 Kdo ve škole koordinuje aktivity v rámci etické výchovy? – podíl škol (v %)

Koordinátor	Podíl
učitel – koordinátor etické výchovy	16,0
školní metodik prevence	12,4
výchovný poradce	17,2
vedoucí pracovník (ředitel, zástupce ředitele)	27,6
jiná osoba	26,8

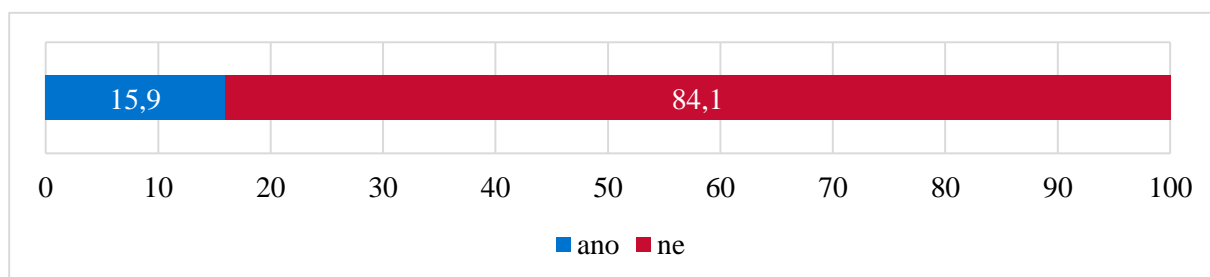
Ve středních školách nejčastěji aktivity v rámci etické výchovy koordinují vedoucí pracovníci školy. Jako jiné osoby ředitele uváděli nejčastěji vedoucí předmětové komise předmětu základy společenských věd a učitele tohoto předmětu.

Tabulka č. 21 Kvalifikace/aprobace učitelů, kteří vyučují etickou výchovu – podíl škol (v %)

Kvalifikace/aprobace	Podíl
studium na fakultách vzdělávajících učitele v oboru etická výchova	22,9
vzdělání v oblasti etické výchovy formou celoživotního vzdělávání – vzdělávání v rozsahu 250 hodin	8,5
vzdělání v oblasti etické výchovy formou celoživotního vzdělávání – kurz v rozsahu 40 hodin	5,5
jiné vzdělání v oblasti etické výchovy	45,8
žádné vzdělání v oblasti etické výchovy	38,6

Etickou výchovu na středních školách zajišťují v necelé polovině škol učitelé s jiným vzděláním v oblasti etické výchovy (např. příbuzný obor na pedagogické fakultě, DVPP v menším rozsahu než 40 hodin). Personální zajištění etické výchovy ve středních školách je ve srovnání se základními školami kvalifikovanější.

Graf č. 16 Vzdělávali se ve školním roce 2014/2015 učitelé v DVPP zaměřeném na oblast etické výchovy? – podíl škol (v %)

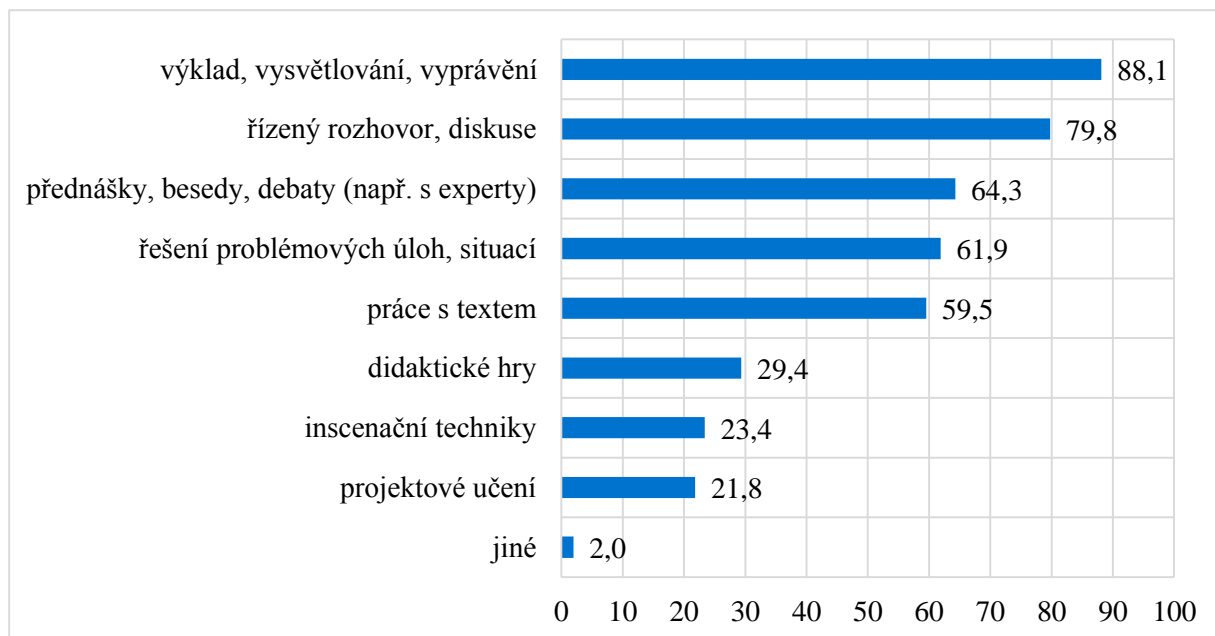
Učitelé ve většině středních škol neabsolvovali ve školním roce 2014/2015 žádné DVPP zaměřené na témata etické výchovy.

5.3 Průběh vzdělávání v etické výchově

Česká školní inspekce se zabývala také tím, jaké výukové materiály, pomůcky a metody školy při výuce témat etické výchovy používají. Rovněž bylo zjišťováno využívání programů

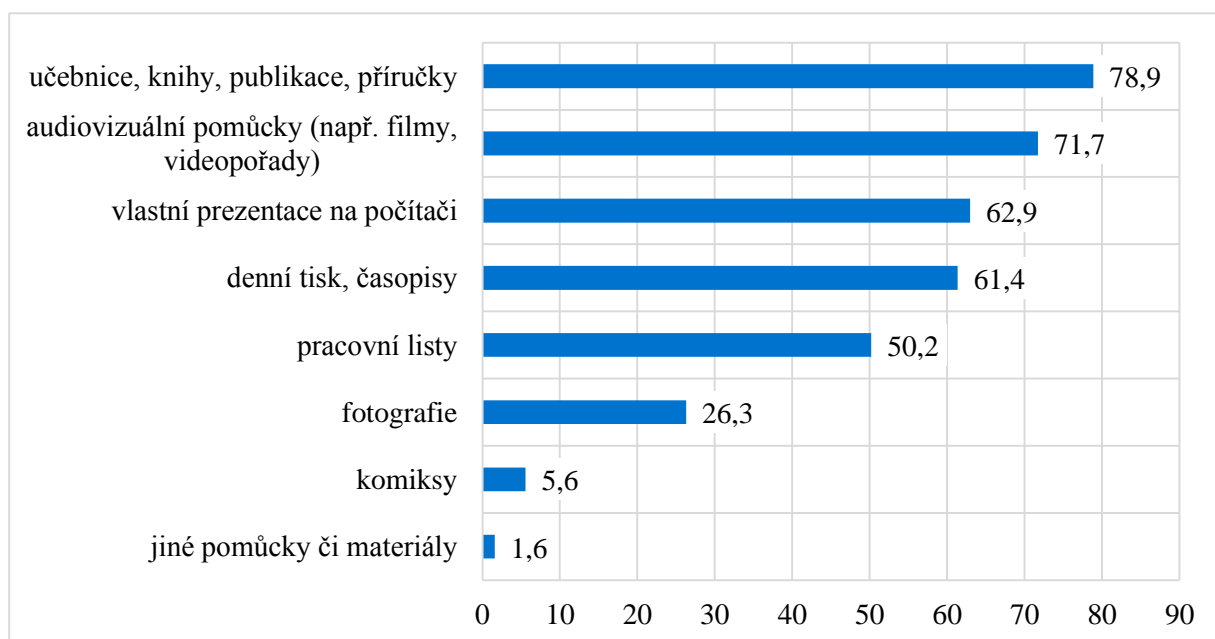
a projektů nabízených externími organizacemi přímo ve výuce témat etické výchovy. V neposlední řadě ředitelé vyjadřovali svůj názor na to, co by bylo třeba pro zlepšení kvality výuky v tématech etické výchovy udělat.

Graf č. 17 Jaké metody výuky využíváte pro vzdělávání v oblasti etické výchovy? – podíl škol (v %)

Pro výuku témat etické výchovy učitelé nejčastěji využívají výklad, vysvětlování a vyprávění, naopak v menší míře začleňují učitelé projektové učení a inscenační techniky. Ve srovnání se základními školami je přístup učitelů středních škol k etické výchově více naukový.

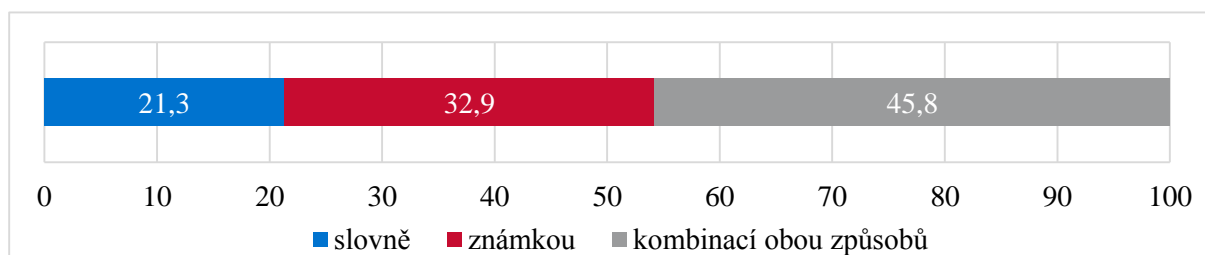
Graf č. 18 Jaké pomůcky a materiály využíváte pro vzdělávání v oblasti etické výchovy? – podíl škol (v %)

Nejčastěji školy využívají pro vzdělávání v oblasti etické výchovy učebnice, knihy, publikace, příručky. Podobně jako u základních škol nejde o nevhodnější pomůcky pro výuku etické

výchovy, neboť důraz by měl být kladen především na vlastní prožitek žáka a přenos jeho obsahu do každodenního chování.

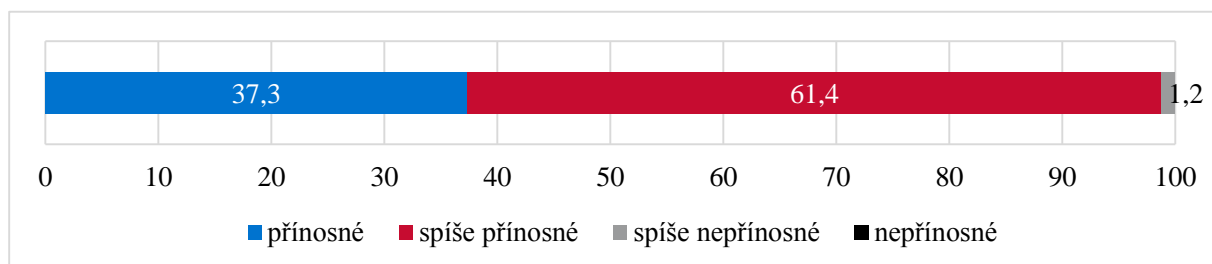
Graf č. 19 Jakým způsobem hodnotíte žáky v etické výchově? – podíl škol (v %)

Necelá polovina škol hodnotí výsledky žáků v oblasti etické výchovy jak slovně, tak i známkou. Obdobně jako u základních škol se zde promítá vhodnost slovního hodnocení pro etickou výchovu na jedné straně a na druhé straně převažující forma hodnocení známkami na středních školách.

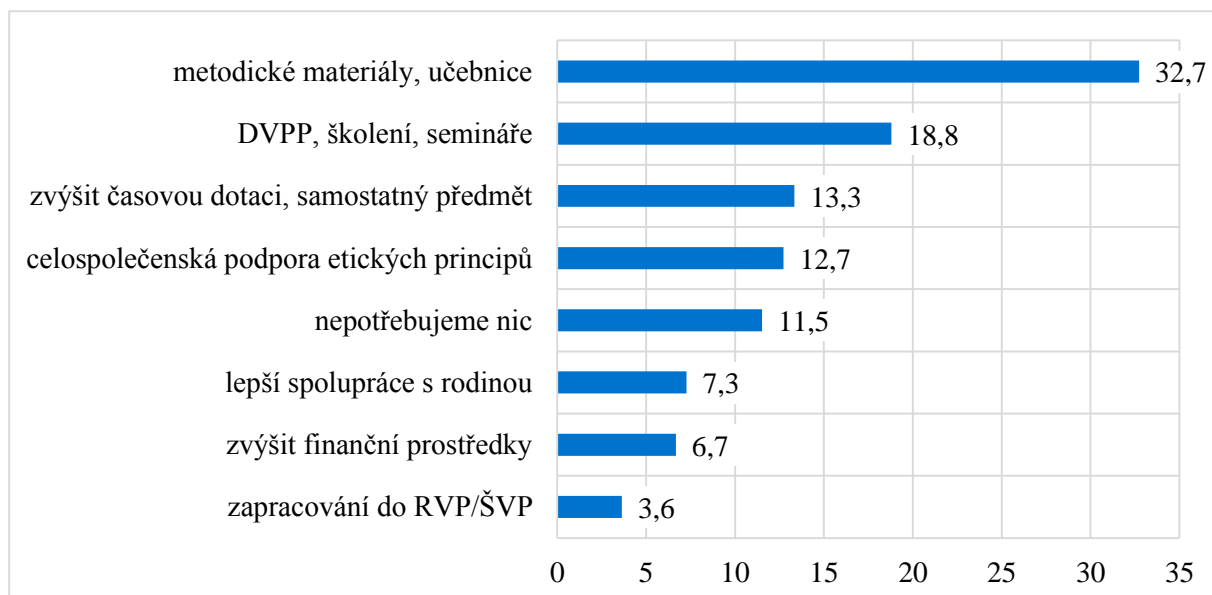
Také střední školy mohou při výuce témat etické výchovy využívat nabídku externích organizací, které poskytují tematické programy, projekty, přednášky, besedy apod. Z oslovených škol takovou externí nabídku využívá necelá polovina (45,2 %) středních škol.

Graf č. 20 Nakolik hodnotíte programy a projekty nabízené externími organizacemi jako přínosné? – podíl škol (v %)

Obdobně jako u základních škol považuje naprostá většina středních škol externě poskytované programy a projekty za přínosné.

Graf č. 21 Co by bylo potřeba pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy? – podíl škol (v %)

Nejvíce ředitelů by pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy uvítalo větší výběr kvalitního metodického materiálu a učebnic. Přibližně desetina oslovených ředitelů si není vědoma ničeho, co by bylo potřeba v této oblasti na jejich škole zlepšit.

6 Závěry

Předškolní vzdělávání

Přestože pouze dvě pětiny ředitelů mateřských škol jsou seznámeny s obsahem doplňkového předmětu Etická výchova v základních školách, téměř všechny mateřské školy (96,3 % škol) zařazují do činností s dětmi některá ze stěžejních témat etické výchovy, která jsou vymezena v RVP ZV. Skoro všechny mateřské školy zařazují do výchovy dětí témata *Mezilidské vztahy a komunikace*, *Prosociální chování v osobních vztazích*, *Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství*, *Ochrana přírody a životního prostředí* a *Rodinný život*. Naopak s ohledem na věk dětí nejméně často mateřské školy začleňují do jejich výchovy témata *Sexuální zdraví* a *Duchovní rozměr člověka*.

Pouze přibližně v šestině škol učitelé ve školním roce 2014/15 absolvovali další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na oblast etické výchovy.

Základní vzdělávání

Více než třetina základních škol nemá zařazenu etickou výchovu v ŠVP. Více než polovina z nich nezavedla etickou výchovu z důvodu nedostatku časové dotace, u škol jen s 1. stupněm je častým důvodem také neproškolenost pedagogického sboru. Přibližně dvě pětiny škol plánují etickou výchovu v budoucnu zavést (nejčastěji od roku školního roku 2017/18), a to v podobě integrace témat etické výchovy do několika jiných předmětů.

Základní školy, které již mají etickou výchovu zařazenu v ŠVP, ji mají nejčastěji integrovánou do jednoho či několika jiných předmětů, a to jak na 1., tak i na 2. stupni. Ve školním roce 2015/2016 se ve většině základních škol účastní etické výchovy více než 90 % žáků (91,7 % základních škol jen s 1. stupněm, 74,2 % plně organizovaných). Téměř všechny školy zařazují do výuky žáků témata *Mezilidské vztahy a komunikace*, *Prosociální chování v osobních vztazích*, *Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství*, *Etické hodnoty*, *Ochrana přírody a životního prostředí* a *Rodinný život*. Naopak méně než polovina škol využívá téma *Duchovní rozměr člověka*. Na školách jen s 1. stupněm poměrně méně často vzhledem k věku žáků zařazují téma *Sexuální zdraví* (23,4 % škol, oproti 83,8 % plně organizovaných škol). Pro výuku témat etické výchovy učitelé nejčastěji využívají řízený rozhovor, diskusi a výklad, vysvětlování a vyprávění, z pomůcek nejvíce pracují s učebnicemi, knihami a publikacemi, příručkami a pracovními listy. Používané metody, formy a pomůcky odrážejí charakter této vzdělávací oblasti.

Přibližně čtyři pětiny oslovených učitelů si myslí, že po zavedení etické výchovy na škole se zlepšily vztahy mezi žáky a celkové klima školy. Jako největší změny v chování a jednání žáků po zavedení etické výchovy do výuky vnímají učitelé to, že se žáci vzájemně více tolerují a dokážou si více pomáhat. Pouze necelá desetina učitelů se domnívá, že zavedení etické výchovy do výuky nepřineslo žádné pozitivum a nepocítí uží žádnou změnu v chování žáků.

Ve více než třech pětinách škol vyučuje etickou výchovu nejméně jeden učitel bez specifického vzdělání v této oblasti a pouze šestina učitelů ve školním roce 2014/15 absolvovala DVPP zaměřené na oblast etické výchovy. Zejména v případech, kdy školy využívají průřezový charakter etické výchovy, nemají pedagogové bez absolvování

příslušných kurzů potřebné souvislosti s obsahem tohoto komplexního tématu, jak je vymezeno v RVP. Tyto skutečnosti potvrzují nejčastější potřebu ředitelů pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy, což je rozšíření nabídky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, školení a seminářů zaměřených na metodiku výuky témat etické výchovy. Dále pětina ředitelů za vhodný prostředek ke zkvalitnění výuky v této oblasti považuje větší výběr metodických materiálů a učebnic vztahujících se k etické výchově.

Jako vhodný prvek s pozitivním dopadem je třeba zmínit pravidelně vyhlašovaný rozvojový program MŠMT na podporu implementace etické výchovy do vzdělávání v základních školách a nižších ročnících víceletých gymnázií.

Střední vzdělávání

Více než šestina středních škol nemá zařazenu etickou výchovu v ŠVP. Více než tři pětiny z nich nezavedlo etickou výchovu z důvodu nedostatku časové dotace. Více než čtvrtina škol chce etickou výchovu v budoucnu zavést.

Střední školy, které již mají etickou výchovu zařazenu v ŠVP, ji mají nejčastěji integrovány do jednoho či několika jiných předmětů. Ve školním roce 2015/2016 se v necelé polovině škol účastní etické výchovy více než 90 % žáků. Pro výuku témat etické výchovy učitelé nejčastěji využívají výklad, vysvětlování a vyprávění, častou metodou je také řízený rozhovor a diskuse. Z pomůcek jsou nejčastěji využívány učebnice, knihy, publikace, příručky a různé audiovizuální pomůcky.

Většina oslovených učitelů si myslí, že po zavedení etické výchovy na škole se zlepšily vztahy mezi žáky a komunikace mezi pedagogy a žáky. Jako největší změny v chování a jednání žáků po zavedení etické výchovy do výuky vnímají učitelé to, že se žáci vzájemně více tolerují a jsou otevřenější ve svých názorech. Pouze 4,5 % učitelů žádnou změnu v chování žáků nepociťuje.

Situace v kvalifikaci učitelů etické výchovy je na středních školách lepší než na základních školách. V necelých 30 % škol je výuka zajištěna pouze učiteli, kteří neabsolvovali žádné vzdělání v oblasti etické výchovy (tato situace se vyskytuje na více než polovině základních škol). Obdobně jako u základních škol pouze necelá šestina učitelů ve školním roce 2014/15 absolvovala DVPP zaměřené na oblast etické výchovy, což nezajišťuje komplexní výukové pojetí tohoto průřezového tématu.

Pro zlepšení kvality výuky témat etické výchovy by ředitelé nejčastěji uvítali větší výběr kvalitního metodického materiálu a učebnic. Pouze necelá pětina ředitelů by si pro své pedagogy přála širší nabídku DVPP, školení a seminářů v oblasti etické výchovy. Tuto skutečnost uvedlo necelých 30 % ředitelů základních škol, což koresponduje s vyšší kvalifikovaností pedagogů na středních školách než na základních školách.

Pedagogové všech stupňů škol mají o etické výchově mnohdy takovou představu, která je odlišná od koncepce etické výchovy uvedené v RVP, kde je obsahově i stylem výuky pojata komplexně a vyžaduje systematický přístup. Školy si však většinou vybírají pouze některá témata bez vzájemné návaznosti, čímž se snižuje účinek na pozitivní formování jedince a rozvoj měkkých dovedností, které má etická výchova přinášet.

7 Doporučení

S ohledem na výše prezentované výsledky inspekční činnosti Česká školní inspekce doporučuje:

- posilovat průřezové pojetí etické výchovy v příslušných vzdělávacích oblastech dle RVP,
- posilovat prožitkové formy vzdělávání dětí a žáků s cílem osvojení a upevnění hodnotového systému dětí a žáků,
- využívat komplexnosti témat etické výchovy v jejím promítnutí do širokého spektra školních i mimoškolních vzdělávacích aktivit,
- začleňovat témata etické výchovy do pregraduální přípravy učitelů,
- podporovat DVPP v tématech etické výchovy.